

Kontrolní závěr z kontrolní akce

19/34

Zahraniční pohledávky České republiky ve správě Ministerstva financí

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu (dále také „NKÚ“) na rok 2019 pod číslem 19/34. Kontrolní akci řídila do 8. 3. 2020 členka NKÚ RNDr. Hana Pýchová a od 9. 3. 2020 kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Daniel Reisiegel, MPA.

Cílem kontroly bylo prověřit, zda postupy Ministerstva financí při správě pohledávek České republiky civilního charakteru v zahraničí a při zajišťování jejich návratnosti jsou účelné, v souladu s právními předpisy a stanovenými pravidly.

Kontrolováno bylo období let 2016 až 2018, v případě věcných souvislostí i období předcházející a následující. Kontrola byla prováděna u kontrolované osoby od září 2019 do února 2020.

Kontrolovaná osoba:

Ministerstvo financí (dále také „MF“).

Kolegium NKÚ na svém VIII. jednání, které se konalo dne 18. května 2020,

schválilo usnesením č. 9/VIII/2020

kontrolní závěr v tomto znění:

Zahraniční pohledávky ČR

18,7 mld. Kč

**Stav zahraničních pohledávek
civilního charakteru
k 31. 12. 2018**

504,2 mil. Kč

**Celkový příjem z inkasa
pohledávek
v letech 2016 až 2018**

65,6 mil. Kč

**Celkové výdaje na správu
a zajišťování návratnosti pohledávek
v letech 2016 až 2018**

**Zásady správy a zajišťování
návratnosti zahraničních
pohledávek České republiky**

Základní dokument pro správu zahraničních pohledávek, schválený usnesením vlády ČR č. 832 ze dne 3. července 2006; nebyl plně vyhovující a jeho využitelnost tedy byla omezená – přesto nebyl dosud aktualizován.

I. Shrnutí a vyhodnocení skutečností zjištěných při kontrole

NKÚ provedl kontrolu zahraničních pohledávek, s nimiž je příslušné hospodařit Ministerstvo financí. Kontrole byla podrobena správa zahraničních pohledávek České republiky a zajišťování jejich návratnosti. Kontrolní akce byla zaměřena na to, zda MF postupuje při správě pohledávek České republiky civilního charakteru v zahraničí a při zajišťování jejich návratnosti účelně, v souladu s právními předpisy a stanovenými pravidly.

MF se řídilo *Zásadami správy a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek České republiky* (dále také „Zásady“) schválenými usnesením vlády České republiky ze dne 3. července 2006 č. 832. Od jejich vzniku nebyly změněny. Využitelnost Zásad pro správu pohledávek však byla v kontrolovaném období omezená, neboť částečně nevyhovovaly současným potřebám. V případě kontrolou prověřených zahraničních pohledávek byla zjištěna porušení právních předpisů v oblasti účetnictví.

Hlavní cíl správy a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek České republiky byl v Zásadách stanoven příliš obecně. MF si specifikovalo neměřitelná kritéria, která neumožňují objektivní hodnocení správy a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek. Plnění cíle ani účelnosti postupů MF nelze objektivně vyhodnotit.

Kontrolou postupů a úkonů při správě a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek bylo v Zásadách zjištěno:

- V Zásadách není definováno, co se dle článku 17 odst. 3 považuje za uznání pohledávky.
- Ustanovení článku 17 odst. 6 umožňuje ministru financí navrhnout vládě způsob vypořádání pohledávky. Návrh ministr financí předkládá, pokud ve lhůtě stanovené Zásadami MF nedosáhne dohody s dlužníkem a současně MF vyhodnotí dlužníka jako neschopného závazek splácet. V důsledku toho MF nepředkládalo vládě návrhy způsobů vypořádání pohledávek s odůvodněním, že nemůže dojít k situaci, kdy by dlužnická země nebyla schopná pohledávky splácet.

U jedné ze tří deblokací¹ bylo inkasováno 1,22 % ceny za postoupení pohledávky, u druhé nebyla inkasována žádná částka. V případě třetího deblokátora² byly z pohledávky inkasovány do 31. 12. 2018 pouze peněžní prostředky z exekuce ve výši 7,21 % ceny za postoupení pohledávky.

MF vykazovalo k 31. 12. 2018 u jedné z kontrolovaných pohledávek opravnou položku vyjadřující přechodné snížení její hodnoty v nesprávné výši, a to nižší o 824 tis. Kč.

MF vedlo k 31. 12. let 2016 až 2018 v účetnictví pohledávku za deblokátorem ve výši 5,5 mil. \$, aniž by prokazatelně doložilo právní důvod jejího vzniku. Naopak z veškeré dokumentace, kterou MF předložilo, vyplývá, že předmětná pohledávka nikdy nevznikla.

¹ Vymáhání některých zahraničních pohledávek byla v souladu se Zásadami řešena deblokacemi, tj. vymáháním pohledávky třetí stranou za úplat, eventuálně odprodejem zahraniční pohledávky ČR třetí straně.

² Deblokátor je třetí stranou vymáhající pro ČR zahraniční pohledávku, nebo takovou pohledávku odkupující.

NKÚ zkontroloval mimo jiné správu pohledávek za Kubou. Jejich výše vyplývá z rozdělení pohledávek bývalého Československa v poměru 2:1 mezi Českou republiku a Slovensko. Zatímco Slovensko ukončilo jednání o své části pohledávek v roce 2015, MF ještě ani do roku 2018 dohodu s Kubou neuzavřelo. V důsledku toho MF hradilo bance za správu a vedení pohledávek ročně poplatky ve výši 3,56 mil. Kč a jenom v letech 2016 až 2018 tak uhradilo z tohoto titulu více než 10 mil. Kč.

MF v souladu se stanoviskem Eurostatu projednaným s Českým statistickým úřadem změnilo v roce 2018 kurz clearingového rublu 1:10, tj. měny, ve které byly pohledávky za Kubou vedeny, a snížilo tak stav pohledávek oproti roku 2017 o 5,7 mld. Kč.

V případech, kdy v uzavřených smlouvách o pohledávkách za státy nebylo stanoveno přesné datum splatnosti nebo nebylo stanoveno vůbec, MF ho v účetnictví stanovilo fiktivně k 31. 12. 2030. MF nevytvářelo opravné položky vyjadřující přechodné snížení hodnoty pohledávek, jelikož právní předpisy určují jejich tvorbu v návaznosti na datum splatnosti pohledávek. Tvorbou opravných položek při oceňování pohledávek se v účetnictví naplňuje zásada opatrnosti, která je mimo jiné obsahem mezinárodních účetních standardů pro veřejný sektor³ (dále také „IPSAS“).

II. Informace o kontrolované oblasti

Česká republika eviduje zahraniční pohledávky, které vznikly především v 70. a 80. letech minulého století v důsledku mezinárodních úvěrových, clearingových a barterových dohod převážně vůči rozvojovým zemím. Podle ustanovení § 4 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, je ústředním orgánem státní správy pro věci devizové včetně pohledávek a závazků státu vůči zahraničí Ministerstvo financí. Podmínky a postupy pro správu zahraničních pohledávek upravují zejména Zásady. MF promítlo Zásady do svých vnitřních předpisů.

MF v ročních souhrnných zprávách o stavu a vývoji zahraničních pohledávek ČR uvádí od roku 2017 pohledávky poskytnutých civilních úvěrů, ostatní pohledávky a pohledávky za deblokátory a ostatními subjekty vykázané v rozvaze. Pohledávky vedené na podrozvahových účtech MF nečlení.

³ Část „Předkládání účetní závěrky“, která je nedílnou součástí IPSAS 1, mimo jiné uvádí: „*Opatrnost je zahrnutí určité míry obezřetnosti do uplatňování úsudků nezbytných při vytváření odhadů požadovaných za podmínek nejistoty tak, aby aktiva nebo výnosy nebyly nadhodnoceny.*“ IPSAS 21 – „*Znehodnocení nepeněžitelných aktiv, Identifikace aktiva, které může být znehodnoceno*“ mimo jiné uvádí v bodě 26, že: „*Účetní jednotka bude ke každému datu vykázaní vyhodnocovat, zda existuje náznak toho, že je aktivum znehodnoceno. Existuje-li takový náznak, účetní jednotka bude odhadovat zpětně ziskatelnou částku využitelnosti tohoto aktiva.*“

Tabulka č. 1: Stav zahraničních pohledávek k 31. 12. 2018

Pohledávky vedené v rozvaze	20,4 mld. Kč
– v tom: poskytnuté civilní úvěry ¹	7,7 mld. Kč
poskytnuté speciální úvěry ²	7,6 mld. Kč
ostatní pohledávky ³	4,6 mld. Kč
pohledávky za deblokátory a ostatními subjekty ⁴	0,5 mld. Kč
Pohledávky vedené na podrozvahových účtech⁵	5,9 mld. Kč
– v tom: ostatní pohledávky	4,5 mld. Kč
pohledávky za deblokátory a ostatními subjekty	1,4 mld. Kč

Zdroj: dokumentace MF, výpočty vypracoval NKÚ.

¹ Jedná se především o vládní dluhy nebo převzaté úvěry od banky.

² Údaje o speciálních pohledávkách podléhají režimu utajení a nebyly předmětem kontrolní akce.

³ Dle stavu k 31. 12. 2018 se jednalo o pohledávky za státním podnikem, které eviduje za Kazachstánem a Ukrajinou.

⁴ Nejedná se o klasické deblokátory, tedy o subjekty, s nimiž by se MF dohodlo o řešení části své pohledávky za zahraničním státem za úplaty.

⁵ Pohledávky, které z právního hlediska trvají, ale možnost, že budou uhrazeny, je málo pravděpodobná, jsou v účetnictví vedeny na podrozvahových účtech.

2.1 Příjmy z inkasa ze zahraničních pohledávek

V letech 2006 až 2018 došlo k celkovému inkasu ze splátek zahraničních pohledávek (včetně pohledávek ze speciálních úvěrů) ve prospěch státního rozpočtu ve výši 4 437 470 000 Kč. Více než třetina (1 491 810 000 Kč) z této částky byla inkasována v roce 2006. Příjmy v jednotlivých letech výrazně kolísaly. Zatímco příjem z inkasa v letech 2016 až 2018 činil celkem 504 231 000 Kč, jenom v roce 2019 (k 31. 10.) dosáhl částky 387 690 000 Kč.

Přehled veškerého inkasa ze zahraničních pohledávek v letech 2006 až 2019 je uveden v tabulce v příloze č. 1 tohoto kontrolního závěru.

2.2 Výdaje na správu a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek

MF v letech 2006 až 2018 vynaložilo na správu a zajišťování návratnosti pohledávek výdaje v celkové výši 440 030 332 Kč (včetně výdajů na pohledávky ze speciálních úvěrů⁴), z toho v letech 2016 až 2018 ve výši 65 624 351 Kč. Z více než dvou třetin se na těchto výdajích podílely výdaje placené bance (197 461 808 Kč, tj. 44,9 %) a ČNB (108 458 275 Kč, tj. 24,6 %). Výdaje spojené deblokacemi nejsou uvedeny, protože MF nedisponuje žádnou speciální evidencí výdajů na deblokace.

⁴ MF neneviduje výdaje na správu a zajišťování pohledávek civilního charakteru odděleně od výdajů na správu a zajišťování pohledávek ze speciálních úvěrů.

Tabulka č. 2: Přehled o struktuře výdajů na správu a zajišťování návratnosti pohledávek v letech 2006¹ až 2018

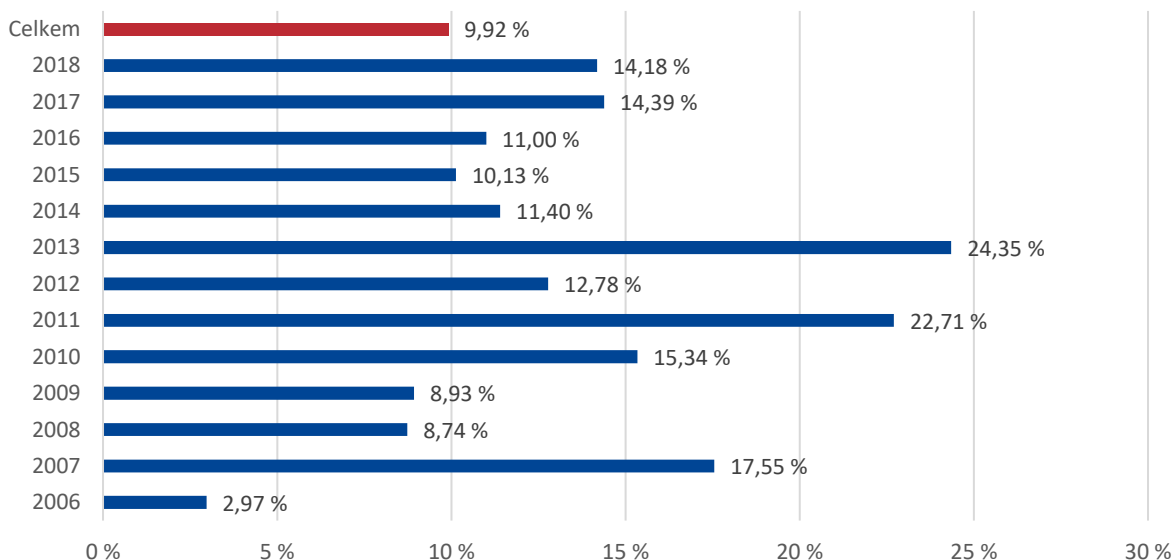
Druh výdaje	Celkem 2006 až 2018 (v Kč)
Platy a podobné a související výdaje (seskupení 50 dle vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě) zaměstnanců MF	52 882 860
Služební cesty	5 051 019
Výdaje za služby placené bance	197 461 808
Výdaje za služby placené ČNB	108 458 276
Externí právní služby	14 597 577
Výdaje na všechny ostatní činnosti spojené se správou a zajišťováním návratnosti zahraničních pohledávek výše neuvedené	61 578 792
Celkem	440 030 332

Zdroj: odpověď MF na žádost NKÚ.

¹ Přehled výdajů je v textu kontrolního závěru uváděn od roku 2006, jelikož v tomto roce začaly platit Zásady (schváleny 3. července 2006).

V období od roku 2006 do roku 2018 byla výše výdajů vůči příjmům v průměru ve výši necelých 10 %. Nejvyšší poměr výdajů vůči příjmům byl v roce 2011 a v roce 2013. V roce 2011 bylo vůbec nejnižší inkaso (123 208 000 Kč), v roce 2013 došlo k platbě ve výši 45 948 236,65 Kč ve prospěch dvou společností a na základě soudního rozhodnutí jedné advokátní kanceláři. Naopak nejnižší poměr výdajů vůči příjmům byl v roce 2006, kdy došlo k nejvyššímu inkasu (1 491 810 000 Kč).

Graf č. 1: Poměr výdajů na správu a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek k příjmům z inkasa ze zahraničních pohledávek v letech 2006 až 2018

Zdroj: odpověď MF na žádost NKÚ, výpočty vypracoval NKÚ.

III. Rozsah kontroly

Kontrolou bylo prověřováno, zda kontrolované činnosti byly v souladu s právními předpisy, přezkoumávala se jejich věcná a formální správnost a posuzovala se účelnost výdajů na správu a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek.

Kontrole byly podrobeny mimo jiné příjmy z inkasa ze zahraničních pohledávek, výdaje na správu a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek, naplňování cíle stanoveného vládou⁵, služby poskytované bankou, deblokace zahraničních pohledávek, snížení stavu zahraničních pohledávek v letech 2017 a 2018 a zařazení pohledávek na podrozvahové účty.

Přehled o celkové výši pohledávek a jejich struktuře je uveden v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Přehled zahraničních pohledávek civilního charakteru

Zahraníční pohledávky	Stav k 31. 12. 2018 (v mld. Kč)
Celkem	18,7¹
– v tom: zkontrolované zahraniční pohledávky	15,4
zkontrolované deblokace	0,9
pohledávky, které nebyl předmětem kontroly	2,4

Zdroj: dokumentace MF, výpočty vypracoval NKÚ.

¹ Nezahrnuje poskytnuté speciální úvěry podléhající režimu utajení, které nebyly předmětem kontrolní akce.

Byly zkontrolovány zahraniční pohledávky ve výši 15,4 mld. Kč a veškeré deblokace ve výši 0,9 mld. Kč, což v souhrnu představuje 87,17 % celkové výše všech zahraničních pohledávek civilního charakteru k 31. 12. 2018.

Pozn.: Právní předpisy uvedené v tomto kontrolním závěru jsou aplikovány ve znění účinném pro kontrolované období.

IV. Podrobné skutečnosti zjištěné kontrolou

1. Cíl správy zahraničních pohledávek a obecnost Zásad

Při správě zahraničních pohledávek je MF povinno se řídit kromě právních předpisů také Zásadami. Zásady zejména stanovují cíl, definují organizaci a popisují základní fáze správy zahraničních pohledávek. Dále definují pojmy používané v této oblasti a vymezují právní rámec správy pohledávek. Dle Zásad plní stěžejní úlohu při správě a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek poradní orgán Ministerstva financí České republiky (dále také „Poradní orgán MF“).

⁵ Cíl stanovený vládou je „... s péčí řádného hospodáře dbát u svěřených pohledávek na splnění závazků zahraničních dlužníků vůči České republice“.

Obecně stanoveným cílem správy pohledávek dle článku 2 Zásad bez další podrobnější specifikace je dbát s péčí řádného hospodáře u svěřených pohledávek na splnění závazků zahraničních dlužníků vůči České republice.

MF při kontrole sdělilo, že při snaze o plnění uvedeného cíle postupuje zejména podle následujících kritérií, přičemž obvykle při zvažování dalšího postupu aplikuje několik kritérií současně:

- *„výtežnost pohledávky, tj. výše příjmu do státního rozpočtu;*
- *politická a hospodářská rovina řešení, tj. výhodnost zvoleného postupu z hlediska pozice České republiky (spolupráce zejména s MZV a MPO);*
- *vliv zvoleného řešení na deficit státního rozpočtu (spolupráce zejména s ČSÚ);*
- *plnění podmínek již uzavřených smluv a možnost aplikace dostupných kroků při jejich neplnění;*
- *rizika spojená s navrhovaným či již přijatým řešením (spolupráce s právní sekcí MF, v odůvodněných případech s externími právníky);*
- *minimalizace případných škod vzniklých v souvislosti s dříve přijatými řešeními (spolupráce zejména s ÚZSVM – jak obrana před žalobami, tak aktivní vymáhání těch pohledávek, které se řídí soukromým právem);*
- *možnost navrhovaným řešením přispět k povinným odvodům ČR do ODA (Official Development Assistance);*
- *hospodárnost, efektivnost a účelnost ve vztahu ke všem prováděným činnostem (zejména otázka výdajů souvisejících s vymáháním pohledávek)“.*

Kritéria „péče řádného hospodáře“, která MF uvedlo, nelze objektivně vyhodnotit. V případech, kdy to je možné, lze pouze srovnávat s postupem jiných věřitelů (viz např. část IV., bod 3.1 – pohledávky za Kubou).

Dle článku 13 Zásad je Poradní orgán MF poradním a koordinačním orgánem ministra financí, který přijímá podklady zpracované odborem zodpovědným za správu zahraničních pohledávek, posuzuje jím předložené návrhy související se správou pohledávek a plní další povinnosti stanovené Zásadami.

Vzhledem k tomu, že se Poradní orgán MF v roce 2017 sešel pouze jednou a v roce 2018 pouze dvakrát, nepostupoval v souladu s ustanovením článku 13 v odst. 5 Zásad, podle kterého se jednání uskutečňují pravidelně ve čtvrtletních intervalech.

V článku 17 odst. 3 Zásad je uveden pojem „uznání pohledávky ČR ze strany dlužnického státu“. Vzhledem k tomu, že článek 3 *Vymezení pojmů* Zásad tento pojem nevysvětluje, není jednoznačné, kdy a jakým způsobem dochází k uznání pohledávky ČR ze strany dlužnického státu. MF tak za uznání pohledávky považovalo i odsouhlasení závazku v rámci uskutečněných jednání, jako např. při jednání se Súdánem, Kubou a Íránem, bez uzavření příslušné smluvní dokumentace. Tento stav komplikuje i posuzování pohledávky z hlediska jejího reálného splacení a stanovení data splatnosti.

Ustanovení článku 17 odst. 6 Zásad správy a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek České republiky uvádí:

„V případě, že MF nedosáhne ve lhůtě 4 let od zahájení procesu jednání s dlužnickou zemí dohody o způsobu vypořádání pohledávky a z dosavadních jednání s dlužnickou zemí, se má za to, že dlužnická země pohledávku není schopna splácet, ministr financí navrhne vládě ČR na základě stanoviska Poradního orgánu MF možnost vypořádání pohledávky:

- a) prominutím dluhu dlužnické zemi ve formě rozvojové pomoci, nebo;*
- b) komerční formou vymáhání pohledávky.“*

Podmínka uvedená v článku 17 odst. 6 Zásad, na jehož základě rozhoduje vláda ČR o způsobu vypořádání pohledávky, nemohla být podle MF u kontrolovaných pohledávek nikdy aplikována, protože k situaci, že „se má za to, že dlužnická země pohledávku není schopna splácet“ nemůže nikdy dojít, a to zejména vzhledem k tomu, že u pohledávky za státem nedojde nikdy k jejímu promlčení, a tudíž je vždy možnost jejího splacení.

Poradní orgán MF tak není nucen vypracovávat stanoviska, na jejichž základě by ministr financí navrhoval vládě ČR možnosti vypořádání pohledávek.

MF má v Zásadách stanoven velmi obecný a neměřitelný cíl. Znění Zásad je ve vybraných ustanoveních velmi obecné, v jiných částečně nevyhovuje současným potřebám při řešení zahraničních pohledávek, přesto MF změnu Zásad neiniciovalo. Např. dle MF nemůže dojít k situaci, kdy by dlužnická země nebyla schopná pohledávku splácet. MF kvůli tomu nepředkládalo vládě návrhy způsobů vypořádání pohledávek, přestože nedosáhlo ve lhůtě čtyř let dohody s dlužnickou zemí.

2. Deblokace zahraničních pohledávek

2.1 Pohledávky za deblokátory

MF v letech 2016 až 2018 evidovalo pohledávky za čtyřmi deblokátory, z toho jen se třemi doložilo existenci trvání smluvního vztahu. Přehled deblokátorů se základními údaji je uveden v tabulce č. 4. MF navíc eviduje pohledávku za čtvrtým deblokátorem, přestože s ním neuzavřelo příslušnou smlouvu.

Tabulka č. 4: Přehled o pohledávkách za deblokátory

Pohledávka za deblokátorem	Uzavření smlouvy	Výše postoupené pohledávky	Cena za postoupení, stanovená výše úhrady	Reálně uhrazeno
Deblokátor č. 1	20. 9. 2000	34 000 000 USD	10 200 000,00 USD	Deblokátor uhradil v roce 2010 na základě dohody o narovnání pouze částku ve výši 124 805,79 USD.
Deblokátor č. 2	1. 12. 1999	20 375 000 USD	15 291 250,00 USD	Žádná částka nebyla uhrazena.
Deblokátor č. 3	15. 2. 1996	144 000 000 clg. INR	108 000 000 Kč	Inkaso tvoří pouze peněžní prostředky z exekuce – celkově bylo uhrazeno 7 789 000 Kč.

Zdroj: dokumentace MF.

MF v letech 2016 až 2018 nadále řešilo deblokací tři pohledávky. S prvním deblokátorem byla stanovena cena za postoupení pohledávky ve výši 10,2 mil. \$. Hodnota původní pohledávky byla 34 mil. \$. MF obdrželo pouze inkaso v roce 2010 ve výši 124 805,79 \$,

tj. pouze 1,22 % ceny za postoupení pohledávky (0,37 % původní ceny pohledávky). S druhým deblokátorem byla stanovena výše úhrady ve výši 15 291 250 \$. Hodnota původní pohledávky byla 20,375 mil. \$. MF z této pohledávky neobdrželo žádné inkaso. Inkaso z pohledávky za třetím deblokátorem plyne pouze z exekuce. MF do konce roku 2018 inkasovalo 7 789 tis. Kč, tj. pouze 7,21 % ceny za postoupení pohledávky.

U pohledávky za třetím deblokátorem MF nepostupovalo v souladu s ustanovením § 29 odst. 1 zákona č. 563/1991 Sb.⁶ tím, že dokladovou inventurou analytického účtu *149 100101 Opravné položky k ostatním dlouhodobým pohledávkám po splatnosti* nezjistilo skutečný stav opravné položky k 31. 12. 2018. MF při výpočtu opravné položky k pohledávce za třetím deblokátorem nevycházelo ze skutečné výše pohledávky.

MF vytvořilo k 31. 12. 2018 u pohledávky za třetím deblokátorem opravnou položku vyjadřující přechodné snížení její hodnoty v nesprávné výši, a to nižší o 824 237,51 Kč. MF na základě upozornění NKÚ nesprávnost v průběhu kontroly opravilo do účetního období roku 2019.

2.2 Pohledávka za čtvrtým deblokátorem

MF snížilo pohledávku vůči Rusku a současně začalo evidovat pohledávku vůči čtvrtému deblokátorovi v částce 5,5 mil. \$, aniž by s ním uzavřelo příslušný právní vztah. MF tuto pohledávku nemělo vůbec evidovat, protože se čtvrtým deblokátorem nikdy neuzavřelo žádnou smlouvu o deblokaci zahraniční pohledávky.

MF nepostupovalo v souladu s ustanoveními § 30 odst. 1 písm. b) zákona č. 563/1991 Sb. a § 7 vyhlášky č. 270/2010 Sb.⁷, když provedenou dokladovou inventurou nezjistilo skutečný stav majetku – pohledávky za čtvrtým deblokátorem k 31. 12. 2016, k 31. 12. 2017 ani k 31. 12. 2018. Zároveň neprovedlo inventarizaci k 31. 12. 2016, k 31. 12. 2017 a k 31. 12. 2018 v souladu s ustanovením § 29 odst. 1 zákona č. 563/1991 Sb., neboť neověřilo, zda zjištěný skutečný stav odpovídá stavu v účetnictví.

Stav pohledávek k 31. 12. 2016, k 31. 12. 2017 a k 31. 12. 2018, o nichž MF účtovalo na syntetickém účtu 469, byl vyšší o pohledávku evidovanou za čtvrtým deblokátorem ve výši 5,5 mil. \$. MF porušilo ustanovení § 19 písm. e) vyhlášky č. 410/2009 Sb.⁸, tím, že pohledávku za čtvrtým deblokátorem ve výši 5,5 mil. \$⁹ chybně vykazovalo v rozvaze k 31. 12. 2016, k 31. 12. 2017 a k 31. 12. 2018 na rozvahové položce A.IV.5 *Ostatní dlouhodobé pohledávky*.

⁶ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

⁷ Vyhláška č. 270/2010 Sb., o inventarizaci majetku a závazků.

⁸ Vyhláška č. 410/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro některé vybrané účetní jednotky.

⁹ K 31. 12. 2016 (141 014 500,00 Kč), k 31. 12. 2017 (117 100 500,00 Kč) a k 31. 12. 2018 (123 563 000,00 Kč).

3. Snížení stavu zahraničních pohledávek v letech 2017 a 2018

3.1 Pohledávka za Kubou

V říjnu roku 2015 obnovilo MF po šestnácti letech jednání s Kubou o pohledávkách vzniklých z úvěrových dohod uzavřených v letech 1977 až 1988 v nekonvertibilní měně, a to v převoditelných rublech, a dále z nevráceného depozita vedeného v eurech. Jedná se o pohledávky vzniklé rozdělením pohledávek bývalého Československa v poměru 2:1 mezi Českou republiku a Slovensko.

MF nedosáhlo při obnovených jednáních s Kubou v letech 2016 až 2018 dohody o způsobu vypořádání pohledávek. Naproti tomu Slovenská republika uzavřela vládní dohodu s Kubou o vypořádání své části pohledávek v roce 2015.

Výsledkem obnovených jednání bylo pouze uznání existence závazku i sjednané výše úročení ze strany Kubu, ale odmítnutí přepočtu nekonvertibilní měny. Proto MF v návaznosti na výsledky jednání s Českým statistickým úřadem¹⁰ upravilo k 31. 12. 2018 v účetnictví hodnoty zahraničních pohledávek za Kubou snížením kurzu směnitelného rublu vůči koruně v poměru 1:10.

Stav pohledávek za Kubou je uveden v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5: Stav pohledávek za Kubou k 31. 12. let 2017 a 2018

Stav k 31. 12.	Cizí měna	Kurz	CZK
2017	26 675 446,04 EUR	25,540	681 290 891,86
	587 190 531,01 XTR ¹	9	5 284 714 779,09
	122 888 133,79 XTR ¹	9	1 105 993 204,11
CELKEM			7 071 998 875,06
2018	26 643 048,23 EUR	25,725	685 392 415,72
	596 599 569,76 XTC ¹	0,9	536 939 612,78
	122 888 133,79 XTC ¹	0,9	110 599 320,41
CELKEM			1 332 931 348,91

Zdroj: dokumentace MF.

¹ MF používalo v účetnictví pro označení převoditelného rublu označení XTR do konce roku 2017 a od roku 2018 označení XTC (XTR – alfabetský kód pro převoditelný rubl (clearing), XTC – alfabetský kód pro převoditelný rubl Kuba).

Z údajů uvedených v tabulce vyplývá, že pohledávka vedená v eurech se k 31. 12. 2018 snížila oproti předchozímu roku o 32 397,81 €, protože úročení u této pohledávky se odvíjí od sazby LIBOR¹¹, která v letech 2017 a 2018 vykazovala minusovou hodnotu. V českých korunách se pohledávka ve stejném období z důvodu kurzových rozdílů navýšila o 4,1 mil. Kč (4 101 523,86 Kč). Část pohledávek vedených v převoditelných rublech se v letech 2017

¹⁰ MF si vyžádalo stanovisko Eurostatu a následně ho projednalo s Českým statistickým úřadem s cílem eliminovat dopad prováděných úprav na deficit státního rozpočtu, resp. saldo sektoru vládních institucí dle metodiky ESA 2010.

¹¹ Průměrná úroková sazba, za kterou si banky půjčují peníze na mezinárodním mezibankovním trhu pro krátkodobé půjčky („London Inter-bank Offered Rate“).

a 2018 navýšila o připsaný předpis úroků. Ke snížení stavu pohledávek v českých korunách o částku 5,7 mld. Kč (5 743 169 050,01 Kč) došlo v důsledku změny kurzu z 9 XTR/CZK na 0,9 XTR(XTC)/CZK.

Výdaje na služby poskytované bankou v souvislosti se správou zahraničních pohledávek v letech 2016 až 2018 činily měsíčně 6 741 Kč včetně DPH za vedení jednoho evidenčního účtu. Vzhledem k tomu, že banka vedla za Kubou 44 evidenčních účtů, MF za ně v letech 2016 až 2018 uhradilo 10 677 744,00 Kč včetně DPH, tj. 40,6 % z celkových nákladů na služby banky.

Splatnost pohledávek za Kubou nebyla přesně smluvně stanovena nebo nebyla stanovena vůbec. MF u pohledávek přímo vedených za státem, které nepodléhají promlčení, nastavilo pro potřeby vedení účetnictví fiktivní datum splatnosti, a to ke dni 31. 12. 2030.

Tím, že MF stanovilo datum splatnosti v delším časovém horizontu, vedlo v účetnictví tyto pohledávky jako pohledávky „do splatnosti“, nevytvářelo a ani nemohlo k nim v souladu s platnými právními předpisy vytvářet opravné položky. Opravné položky vyjadřují přechodné snížení hodnoty pohledávek a vytvářejí se ve výši 10 % za každých ukončených 90 dnů po splatnosti pohledávky.¹²

3.2 Pohledávka za Íránem

Jednání o pohledávce za Íránem byla komplikována negativním přístupem ze strany Íránu až do září roku 2018, kdy nastal zásadní obrat. Íránská strana vyjádřila ochotu zaplatit částku ve výši 23 976 900,33 \$ odpovídající jistině, a to za podmínky, že ČR upustí od vymáhání úroků. MF snížilo pohledávku o připsané úroky na základě stanoviska Eurostatu projednaného s Českým statistickým úřadem. Snížení pohledávky za Íránem k 31. 12. 2018 představuje snížení o 782 mil. Kč oproti stavu pohledávky k 31. 12. 2017. Stav pohledávky za Íránem k 31. 12. let 2017 a 2018 je uveden v následující tabulce.

Tabulka č. 6: Stav pohledávky za Íránem k 31. 12. let 2017 a 2018

Stav k 31. 12.	USD	Kurz	CZK
2017	62 033 212,67	21,291	1 320 749 130,96
2018	23 976 900,33	22,466	538 665 042,81

Zdroj: dokumentace MF.

V souvislosti se změnou postoje Íránu k úhradě závazku MF posunulo ve své evidenci splatnost pohledávky téměř o 27 let, a to z 19. 1. 2004 na fiktivní datum 31. 12. 2030. Následně zrušilo v účetnictví příslušnou opravnou položku ve výši 1 388 886 664,29 Kč. MF uvedlo, že přesné datum splatnosti pohledávky pro účely vedení účetnictví upraví až podle data splatnosti uvedeného v nové, v budoucnu uzavřené, smlouvě.

¹² Ustanovení § 65 vyhlášky č. 410/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro některé vybrané účetní jednotky.

Seznam zkratk

\$/USD	americký dolar
€/EUR	euro
clg. INR	clearingová indická rupie
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ESA 2010	evropský systém národních a regionálních účtů
Eurostat	statistický úřad Evropské unie
IPSAS	mezinárodní účetní standardy pro veřejný sektor
Kč/CZK	česká koruna
MF	Ministerstvo financí
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
ODA	Official Development Assistance
Poradní orgán MF	poradní orgán Ministerstva financí České republiky
ÚZSVM	Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových
XTR/XTC	převoditelný/clearingový rubl
Zásady	<i>Zásady správy a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek České republiky</i>

Příloha č. 1

Inkaso z pohledávek (v Kč) v letech 2006 až 2018 (k 31. 12.) a v roce 2019 (k 31. 10.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 (k 31. 10.)	Celkem
Celkem	1 491 810 474	287 190 885	523 750 000	484 264 000	200 168 000	123 207 000	176 130 000	293 711 000	176 236 000	176 769 000	195 738 000	163 903 000	144 590 000	387 690 000	4 825 157 359
Albánie	49 520 741	21 231 145	21 530 000	19 774 000	19 021 000	19 505 000	20 614 000	19 810 000	22 657 000						213 662 886
Alžírsko	234 850 900	50 325 418	41 741 000	179 810 000	4 687 000										511 414 318
Indie	4 200 000	1 500 000		160 912 000					250 000	846 000	2 640 000	1 453 000	2 600 000	349 000	174 750 000
Laos	826 097	862 038	748 000	1 011 000											3 447 135
Myanmar	67 520 494	51 667 747	91 654 000	101 658 000	141 028 000	16 908 000									470 436 241
Nikaragua	10 802 460	10 191 484	7 299 000	8 883 000											37 175 944
Rusko	1 043 024 762	48 344 520	308 571 000		328 000	1 515 000	3 053 000	122 998 000							1 527 834 282
Sýrie	81 065 020		9 638 000												90 703 020
Afghánistán		4 115 883													4 115 883
Irák				12 216 000	27 792 000	85 279 000	151 976 000	150 903 000	153 329 000	175 923 000	173 070 000	162 450 000	141 990 000	146 939 000	1 381 867 000
Peru					5 068 000		90 000				11 510 000				16 668 000
Rusko					2 244 000										2 244 000
Rusko							397 000								397 000
Indonésie*											8 281 000				8 281 000
Jugoslávie*											237 000				237 000
Srbsko													222 176 000		222 176 000
Černá Hora													18 226 000		18 226 000
Speciální úvěry		98 952 650	42 569 000												141 521 650

Zdroj: dokumentace MF, výpočty vypracoval NKÚ.